

Андрей Фурсов

ОРГАЗМЪТ НА БОГОМОЛКАТА

София, 2022

Преводът е направен по изданието

АНДРЕЙ ФУРСОВ

ОРГАЗМ БОГОМОЛА

Изд. „Наше завтра“, 2021

© А.И. Фурсов, 2021

„Катехон“ е импринт на издателство „Изток-Запад“.

© Издателство „Изток-Запад“, 2022

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Владимир Игнатовски, превод, 2022

© Надя Попова, превод на стиховете, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-1065-1

АНДРЕЙ ФУРСОВ

ОРГАЗМЪТ

НА

БОГОМОЛКАТА

Превод от руски

Владимир Игнатовски

Превод на стиховете от руски

Надя Попова

КАТЕХОИ

КАТЕХОН

Водещ редактор
проф. Иво Христов

№ 1	Клаус Шваб	<i>Капитализъм на заинтересованите</i>
№ 2	Николай Вавилов	<i>Некоронованите крале на червен Китай</i>
№ 3	Иво Христов	<i>Не пожелахте да чуете</i>
№ 4	Джоузеф Плъмър	<i>Тайните структури на властта</i>
№ 5	Димитър Събев	<i>Маркетинг, потребление и икономически растеж</i>
№ 6	Андрей Фурсов	<i>Водораздел</i>
№ 7	Уан Йуей	<i>Глобализация по китайски</i>
№ 8	Александър Дугин	<i>Четвъртият път</i>
№ 9	Едуард Грифин	<i>Създанието от Джекил Айлънд</i>
№ 10	Д-р Анна Лембке	<i>Допаминов свят</i>
№ 11	Алексей Вандам	<i>Геополитика и геостратегия</i>
№ 12	Даниел Естулин	<i>Институтът „Тависток“</i>
№ 13	Имануел Уолърстийн	<i>Исторически капитализъм</i>
№ 14	Съст. Урих Мис	<i>След Великото зануляване</i>
№ 15	Андрей Фурсов	<i>Оргазмът на богомолката</i>

Съдържание

Вместо предговор	7
Времето на Йеронимус Бош	9
Агонията на Стария свят	25
Престъпният аншлус	45
Китайското влакче от луна парка	65
Интервю на А. Фурсов за портала nakanune.ru	81
На прага на Новия свят: мрачно утро, огън и стомана	95
За книгите на А. Проханов ЦДЛ и „Ден“	139
Капитализмът, антикапитализмът и съдбите на света.....	161
Оргазмът на богомолката.....	241

Вместо предговор

В сборника са включени мои статии и интервюта, публикувани по различно време във в-к „Завтра“. Към тях съм добавил и две интервюта от в-к „Култура“ (публикува се пълната авторска версия, поместена на сайта на в-к „Завтра“) от портала kapune.ru и две статии, заглавието на едната от тях – „Организмът на богомолката“ – стана заглавие на този сборник.

Времето на Йеронимус Бош

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ¹: *АНДРЕЙ Илич, ЮНЕСКО* обяви 2016 г., която си отива, за Година на Йеронимус Бош². Художникът е умрял преди 500 години, през 1516 г. Човечеството не знае много за живота му. Впрочем картините на този нидерландски гений говорят за него много по-добре от каквито и да било биографии. Живописецът Бош е проникнал в дълбините на цветовете и на атмосферата. Той е уловил въздуха, неговите колебания и проблясъци. В тези потрисащи перспективи, в тайнствените вечерни далечини той е видял като на длан цялата световна история.

За мнозина Бош изобразява ада, той държи ключовете и отваря портите към бездни. Не са малко онези, които виждат в неговото творчество само мрачните образи на Апокалипсиса. Но Йеронимус Бош е опознал не само ада. Той ни е представил и смайващи картини на рая, който пребивава в лъчите на вечната, никога негаснеща божествена заря. Бош е велик философ и пророк на долния свят, в който живеем, художник, изпълнен с пронизващо усещане за пространството и за времето, уловил тръпнещия въздух на битието. За вас кой е Бош? Какво послание е зашифровал в работите си?

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Бош живее в началото на, както го наричат историците, „дългия XVI в.“. „Дългият XVI в.“ е условен период, който продължава от 1453 до 1648 г. През 1453 г. е превзета Византия, тогава е и краят на Стогодишната война.

¹ Андрей Фефелов (1972) – журналист, главен редактор на канала Ден ТВ, заместник-главен редактор на в-к „Завтра“. [Всички бележки без изрично отбелязаните са на преводача.]

² Йеронимус Бош (около 1450–1516) – прочут нидерландски художник.

През 1648 г. е подписан Вестфалският мир, с който завършва Трийсетгодишната война. През тези 195 години се извършва преходът от средновековната феодална Европа към раннокапиталистическата Европа.

„Дъгният XVI в.“ е мрачна епоха, която постепенно излиза от не по-малко мрачния, даже може да се каже, зловещ период в историята на Европа: между началото на епидемията от чума – „черната смърт“ (1348) – и началото на „дъгния XVI в.“. Но в същото време, когато говорим за историята на средните векове в Европа, не бива да забравяме, че и тази история, както и много страници от нашата история, са сериозно фалшифицирани. Представителите на Ренесанса и на Просвещението рисуват цялата епоха на феодализма като символ на мрачно, нединамично, изостанало общество – нещо, което, разбира се, не е вярно. Феодализмът бил твърде динамична социална система, както бихме се изразили днес, с доста иновации: икономически, финансови, технически. Не е случайно, че капитализмът се ражда от разлагания се феодализъм и в западната цивилизация, която сега умира пред очите ни, е имало две системи: феодализъм и капитализъм. Тези „две гърбици“ са уникален случай в историята. Детството на Запада не е Античността, а тъкмо феодализмът. Много добре го е описал Умберто Еко: „Всички проблеми на съвременна Европа в днешния им вид – демократичното общество, банковата икономика, националните монархии, самостоятелните градове, технологичното обновяване, въстанията на бедните слоеве – са формирани от опита на Средновековието. Нашето детство са средните векове и ние непрекъснато трябва да ги анализираме.“ (Четеш тези редове и си мислиш: да беше писал само за това, което знае – „Името на розата“, за Средновековието, но като видиш глупостите, които е написал за фашизма и още повече за комунизма, не ти се вярва, че Еко е сериозен автор.)

До края на XIII и в началото на XIV в. Средновековието не е мрачно, а по-скоро светло. От XI до XIII в. Европа преживява първата си промишлена революция; навсякъде в Западна Европа строят готически катедрали, има интелектуален взрив; раждат се много нови идеи и схеми, в които се твърди, че вяр-

та и разумът не си противоречат. И едва в края на XIII в. архиепископът на Париж издава указ, с който забранява 219 „вредни“ доктрини, които примиряват вярата и разума. „Тъмнината“ настъпва през XIV в. Тя съвпада със социално-икономическата криза, с фалита на едни от най-големите банки на Барди и Перуци³ и с началото на епидемията от чума, „черната смърт“. Именно тогава е началото на тъмните векове през Средновековието.

В средата на XV в. започва разпадането на феодалното общество. Този процес се ускорява, защото по време на кризата сеньорите опитват да запазят привилегиите си, но не са имали много възможности, за да направят избор: или да отстъпят част от тях на кралете, или да се превърнат в нещо като богати буржоа и да изгубят много от характеристиките на статута си в полза на низшите слоеве в обществото. Естествено, като класа предпочели монарсите. Затова през втората половина на XV в., по времето, когато живее Бош, в Западна Европа се появяват нов тип монархии: много по-жестоки от традиционните за Средновековието, например Хенри VII в Англия и Луи XI във Франция. Съвременниците ги наричали „новите крале“, но Макиавели, който много добре е разбрал, че не става дума само за обновяване, а за поява на нещо принципно ново, използва нов термин: *Lo Stato* – държавата като организиран властови институт.

Това е принципно нов феномен: вече не феодален, но още не е и капиталистически. Новото на тази държава: *stato, state, l'etat, der Staat*, е, че това е легална структура за насилие, отделена се от производствените отношения и ползваща се с легитимност в границите на конкретна територия. При феодализма производствените отношения имат извъникономически характер – насилието (отчуждаването на индивидуалната воля) в тях се подразбира. Разпадането на феодализма води до отделяне на икономическите производствени отношения, които при капитализма ще се превърнат в доминиращи. Сферата на насилието

³ Барди и Перуци – богати фамилии във Флоренция, големите банки, в които те са партньори, фалират едновременно през 1343 г.

сега е извън чистото производство и отношенията в него. Държавата/*state* се оформя като институция в тази нова социална ситуация. И в продължение на двеста, че и повече години, докато сеньорите вече не са толкова силни, а буржоазията е все още слаба, нямало какво да ограничи новия институт. И той става много силен през епохата на Ренесанса.

За тази епоха има много илюзии и неадекватни представи. Върху нея пренасят красотата, блясъка и величието на изкуството на Ренесанса. Но всъщност това изкуство израства върху почва, обилно наторена с кръв, жестокост и престъпления. Достатъчно е само да прочетете увода на Алексей Лосев към неговата „Естетика на Възраждането“⁴ или „Грозният Ренесанс“ на Александър Ли⁵. Впрочем духът на епохата е добре пресъздаден във филма на Пол Верховен „Плът и кръв“⁶.

Бош е човекът, който по свой начин великолепно е отразил страха и ужаса на епохата: на хората от Средновековието им се е струвало още по-ужасно това, което заменя техния разрушаващ се разглобен век. Погледнете картините на Бош. Централната част от „Градината на земните удоволствия“ сякаш буквално символизира „златния“ (райски) век на Средновековието: XI–XIII в. Дясната част е XIV – началото на XVI в., новите европейски „тъмни“ средни векове – третите поред.

Първите „тъмни“ векове, X–VIII в.пр.Хр., са периодът, настъпил след войната за Троя и чак до революцията на полисите. Второто тъмно Средновековие е хроноклазмът⁷ през V–VII в. И накрая третото, което също продължава триста години, от 40-те години на XIV до 40-те години на XVII в. А сега ние най-вероятно навлизаме в поредното тъмно Средновековие и тъкмо заради това толкова се интересуваме от Бош, от Брьогел

⁴ Алексей Лосев (1893–1988) – руски философ и филолог, „Естетика на Възраждането“ (1978).

⁵ Александър Ли (1981) – британски историк и философ, *Ugly Renaissance: Sex, Greed, Violence and Depravity in Age of Beauty*. L. Hutchinson, 2013.

⁶ Пол Верховен (1938) – нидерландски режисьор, „Плът и кръв“ (1985).

⁷ Хроноклазм – термин от фантастиката – среща на хора от различни епохи.

Стари, от Дюрер, от Грюневалд⁸. Светът на Бош е дясната част в триптиха, вакханалията на злото.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Не става ли дума и за Инквизицията?*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Инквизицията се е развилняла през XIII в.; освен това тя не била само зло (макар да била и зло), но в борбата с реалното зло – диалектиката – все пак е постигнала това-онова, което не променя общата оценка за Инквизицията. В еволюцията си тя постепенно деградира, като се замърсява с онези елементи, с които е създадена да се бори. През „дългия XVI в.“ се развихрят йезуитите. Можем да кажем, че йезуитите са едно от скритите лица на Ренесанса. Всъщност нито една нова епоха, нито една нова система не идва „цялата в бяло“. Всяка система е адаптиране към кризата, примитивизиране, ожесточава се социалният контрол, засилва се експлоатирването на народа и животът на огромни маси от хора се влошава. Низшите слоеве на обществото в Западна Европа (и не всичките) едва в края на XIX – началото на XX в. живеят по-добре, отколкото нисшите слоеве в епохата на разцвет на феодализма. Едва в края на 50-те и началото на 60-те години на миналия век по време на епохата на Дьо Гол французите имат толкова празници и неработни дни, колкото са имали през XIV в. На френските селяни дори им провървяло: те попадат под пресата на насилственото откъсване от земята едва през XX в., докато върхушката в Англия го извършва още през XVI–XVII в.: ограждат нивите, провеждат масови (десетки хиляди) екзекуции на хора, прогонени от земите им, за да не станат скитници и да не загрозяват ландшафта. Докато през XVI в. във Франция висшите слоеве са имали друго „развлечение“: да водят религиозни войни. Жестока касапница. Да си спомним само Нощта на свети Вартоломей. Иван Грозни в сравнение с Хенри VIII, с дъщеря му Елизабет, с Екатерина Медичи и нейните деца, с Филип II и херцог Алба е просто хуманист.

⁸ Питер Брьогел Стари (1526/30–1569), Албрехт Дюрер (1471–1528), Матиас Грюневалд (1470–1528).

Още една от особеностите на епохата на Йеронимус Бош – тя била много стъснено време и затова хората са виждали едновременно и миналото, и бъдещето донякъде. Има такава аналогия: учените предполагат, че въображаем пътешественик в Космоса, когато пресече гравитационния радиус на Шварцшилд⁹ на „черната дупка“, ще види цялото бъдеще на своята Вселена, а след това, като мине от другата страна на „черната дупка“, ще види миналото на друга, нова Вселена. Но ние говорим за старата Вселена, в нашия контекст това е Европа от Късното средновековие и ранното Ново време.

„Дългият XVI в.“ е нещо като „черна дупка“ в историята, в която присъстват едновременно и миналото, и бъдещето; настоящето сякаш е пресовано до сингулярност, а най-чувствителните натури, какъвто несъмнено е и Бош, са усетили нещо много важно и са го отразили в картините си. Ние живеем в епоха, която е директно съпоставима. Не може да знаем дали XXI в. ще е дълъг, като се започне от 1991 г., когато беше разрушен Съветският съюз, и дали ще завърши някъде през 30-те години на XXII в. (можем да поздравим братя Стругацки), или пък ще е кратък, като предаде палмата на победителите за продължителност на XX и на XXII в. (ако XXII в. изобщо ще го има). Но можем да констатираме и да сме сигурни: това е ниша, в която епохите са сходни само хроноисторически. Живеем в края на тази епоха (и на системата). Бош е творил в нейното начало, а знаем, че началото и краят са огледални.

В картините на Бош са зашифровани много неща. В тях се съдържа изпреварващо отражение на реалността, изпреварващо като емоция, като интуиция. Бош е роден в средата на XV в., живял е 50 години и е доживял до XVI в. По това време е открита Америка, потича сребро от Мексико. Художникът не е доживял една година до Мартин Лутер и неговите тези. Не доживява няколко години и до страшната Селска война в Германия. Не

⁹ Гравитационен радиус – термин от астрофизиката, негов автор е Карл Шварцшилд (1873–1916), германски физик, математик, един от създателите на астрофизиката.

е доживял до тези събития, но те сякаш присъстват в неговите произведения.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Ако се вгледаме в образите от ада на Йеронимус Бош, ще видим фонтани от огън на фона на помръкнали хоризонти. Под тях проследяваме цялата фантазмагория на световната история, изпълнена с насилие и войни. Чудовища се мятат и се бият и в тях разпознаваме нашия век. Действителността е представена с тайнствени алегории и с непостижима символика.*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Всичко това е съзвучно и с „Триумфът на смъртта“ на Брьогел Стари, и с „Четиримата конници на Апокалипсиса“ на Дюрер. Нали войната е едно от лицата на Апокалипсиса!

Средновековието е епоха на непрекъснати войни, но това са най-вече династични войни. Стогодишната война не е война между „държавите“ Англия и Франция. Тогава такива държави не е имало, те по-скоро са се родили в огъня на тази война, воювали са династии, а поводът е династичен. Докато войните на Новото време дори още в началото, от ранното Ново време, към което спада и „дългият XVI в.“, имат друг характер.

Първо, тези войни са много по-жестоки: води се война „за унищожаване“. Войните през Средновековието – с всичките им жестокости и ексцесии – въобще не могат да се съпоставят с класовото и религиозното напрежение на войните от „дългия XVI в.“. Старите правила и старият морал изчезват, а новите още не са се появили. Моралният вакуум е специфика на „вълчето време“ на тези векове с всички произтичащи от това последици.

*Птица кълвеше брѣмбар тревопасен,
пор мозѣк пишеше от птичата глава
и горски твари, свити в страх ужасен,
надничаха от буйната трева.*

(Н. Заболоцки. Из поемата „Лодейников“)

Тези стихове на Н. Заболоцки¹⁰ много точно характеризират психологическата атмосфера на третото западноевропейско Средновековие.

Второ, след военната революция през XVI в. армиите се професионализират, което увеличава сериозно и равнището, и потенциала на организираното държавно насилие преди всичко по отношение на нисшите слоеве в обществото. „Нормализирането“ (превръщането на насилието в рутина) се случва след края на „дългия XVI в.“, когато започват войните на капитала: англо-холандските и англо-френските. По това време в Англия (от 1707 г. Великобритания) сериозно се променя съотношението между държава/монархия и капитал. Нещо повече, капиталът постепенно създава „собствени“ монархии. Последница от тясното координиране на действията и на капиталите на Източноиндийските – и английската, и холандската – компании е свалянето на династията Стюарт, която произлиза от Меровингите, и създаването на нова династия – Оранската; последват няколко малки династии на германските князе, зависими от Лондонското Сити. Всъщност по пътя на англичаните тръгват (независимо от историческите корени на техните династии) и Норвегия, Швеция, Холандия, с други думи, протестантска Европа. Сравнени с истинските велики династии – Меровинги, Рюрикови, Чингизиди, Хоенщауфени, – протестантските монархии са нов модел, но им липсва породата. Тъкмо този комплекс е в основата на отношението на „протестантските“ монархии към истинската кралска/царска кръв – *Sang Royale*. В единия случай става дума за история и за кръв, а в другия – за пари и за максимално юдаизирана версия на християнството – протестантството.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Как и къде са отглеждани тези хомункули?*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Не са „отглеждани“, направо са ги слагали на престола. Уиндзорите, или Хановерската династия, са

¹⁰ Николай Заболоцки (1903–1958) – руски поет, авангардист, репресиран в края на 30-те години, освободен от лагера след края на войната.

били автоматично зависими от Лондонското Сити, „обредът на Сити“ съществува и днес. Например английският монарх, днешната кралица, може спокойно да дойде в Ситито като частно лице. Но като кралица там може да я въведе само кметът на Ситито. Този обред ясно сочи къде е мястото на капиталистическата монархия, която извън всичко друго е и политически партньор на бизнеса. Днес кръвта се превръща в капитал, например в собственост върху земя. Докато например кръвта на Рюрик и на неговите наследници, на Чингис хан и на неговите наследници не е капитал, тя е субстанция от много по-високо качество.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Изглежда, че войните сами са еволюирали. Изминали са пътя от династични конфликти до глобални световни сблъсъци...*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: От гледна точка на средновековния човек насилието, съществувало в началото на XVI в., е ужас от най-висока степен, след него вече е само адът. Добре, Бош не е доживял до селските войни в Германия, но Лутер е доживял. Той първо е призовавал да се бесят, давят и убиват въстаналите селяни, но после, като видял как го правят, се ужасил. Селската война в Германия е първото сериозно социално вълнение през „дългия XVI в.“, тя е много по-жестока и яростна от Жакерията¹¹, от въстанието на Уот Тайлър¹², от чомпите във Флоренция¹³ и от „белите калпаци“ във Франция. Това било нещо ново, далечна прелюдия към Френската революция от 1789–1799 г. Разбира се, не можем да сравним политическата зрялост на лидерите им, но такава съпоставка е възможна, доколкото те се любували на собствената си жестокост и се наслаждавали на убийтия противник.

¹¹ Жакерията – селско въстание в средновековна Франция, избухнало през 1358 г.

¹² Уолтър Уот Тейлър (?–1381) – водач на селското въстание в Англия през 1381 г.

¹³ Чампи – работници даракчи във Флоренция, които въстават през 1378 г.

Съществува интересен детайл: естетизирането на смъртта е много присъщо на европейците. Вече по наше време в германските лагери, когато разстрелвали и бесели, звучала музиката на Вагнер. Тази културно-психологическа традиция е донякъде свързана с *dance macabre* – „танца на смъртта“ – от времето на чумата. С него хората се адаптирали към страшната реалност, смирявали се с нея, свързвали с нея живота си. Ако през XI–XIII в., през светлото Средновековие, момчетата си уговаряли срещи с момичета при мелниците, по време на „черната смърт“ и след нея често се срещали на гробищата. Разбира се, не става дума само за „черната смърт“. И много преди нея пред портите на средновековните градове се издигали бесилки, в руските градове такова нещо не съществува. Западът е иманентно жестока цивилизация. То е логично, защото Западът е наследник на жестоката Римска империя и е заченат с кръвта на германците по време на Великото преселение на народите. Романо-германският синтез не е само иновативният феодализъм, но е и светът на зли сеньори и на алчни монаси; сравнете студения пронизващ поглед на стройния католически свещеник със сънно благодушния (често само външно) поглед на православно отче с неговото коремче. Естетиката на смъртта на запад е само отражение на неговата история и на неговия социален генотип. Оттук са и различните концепции и образи на злото в руската и в западната традиция. На запад злото има абсолютен характер. В Русия – относителен: с Баба Яга и дори с Кашчей Безсмъртни е възможно да имаш човешки отношения. Иначе казано, тук жестокостта не е иманентна, тя има ситуационен характер. Това е разликата между Иван Грозни и Хенри VIII.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Цялата естетика и философия на Запада е изпълнена с образите от символите на смъртта. Наистина Европа е „страната на залеза“.*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Така е. И причините са историческата жестокост и социалният шок от епохата на чумата. Чумната епидемия почти не е засегнала Русия. В Западна Европа чумата е отнесла 20 от общо 60 милиона, това е една трета от населението. По-късно по-малко боледували, но не защото хигиената

била по-добра. Напротив, в ранното Ново време хигиената понякога била много по-лоша, отколкото през Средновековието. Просто бил създаден имунитет, хората се адаптирали към конкретния причинител.

Наблюдавам днес съвременна Западна Европа и не ме напуска мисълта, че тази цивилизация живее с метафизично, етнокултурно, расово, религиозно влечение към смъртта! Създава се усещане, че хората не искат да съществуват. Те не искат да останат в историята като европейци, не искат и дори не могат да запазят половата си идентичност! И отново ми идва наум Заболоцки: *Всичко завъртя се в танца,/ разхвърчаха се страни/ навияни и британци,/ веди, мъртъвци, молци./ Кандидате на столетия,/ пълководецо прочут,/ разум мой! Тези изчадия/ са блънуване на луд./ Само лудост са, видение,/ на ума сънлив трептение...* Само че това не е блънуване, а днешната западноевропейска реалност.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Бош е изобразил в картините си и цялата съвременна техногенна цивилизация, предвидил е технологичния световен ред... И тук пак е очевидно невероятното прозрение на този майстор.*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Технологичният Бош е друга също много интересна тема. Но когато говорим за технологичност, не бива да забравяме, че феодализмът е създал силно технологично общество, което има много технически постижения.

Всъщност цялата история на феодализма е поредица от революции. Първа е революцията в земеделието през VII–VIII в., когато е изобретен тежкия плуг. После революцията на сеньорите – това е генезисът на феодализма. След това комуналната революция, която дава свобода на градовете. И накрая последната революция от епохата на феодализма, първата индустриална революция през XI–XIII в., когато например Цистерцианският орден е осеял Европа с мелници. Защото какво е мелницата? Това е енергиен потенциал. За 200 години само в департамент Об във Франция мелниците се увеличили от 14 на 200. В цяла Европа имало мелници и това позволило да се увеличи произвежданият продукт и да се подготви в бъдеще още по-голямо развитие.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Така че битката на Дон Кихот с вятърните мелници е своеобразен финал на един огромен период...*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Само донякъде. „Дългият XVI в.“ е крайт на много неща. Отивали са си и флагманите на епохата. Мартин Лутер е основният двигател за преминаване към новата система, човек не особено културен, казано по-просто: груб, недоद्याн, „невеж селянин“, както го наричал Еразъм Ротердамски, изтънчен интелектуалец, който се присмивал на Мартин Лутер и на такива като него. Но както се казва, най-добре се смее онзи, който се смее последен. Бъдещето принадлежало не на Еразъм, а на Лутер, който външно се позовавал на миналото. Но като отстъпвал назад в миналото, Мартин Лутер е осъществявал пробив в бъдещето. Той е по природа фундаменталист, революционер, който взривява традицията. Използвал е Светото Писание и го противопоставял на традициите и на папата. Това е парадокс, но за да приемат възгледите на Мартин Лутер, е трябвало да се откажат от много интелектуални постижения на Средновековието. Няма как да си представим, че на Еразъм Ротердамски ще му се привиди дяволът и той ще го замери с мастилницата. Но тъкмо в тази склонност на Средновековието да се поддава на халюцинации в отказа от постиженията на Късното средновековие се криел потенциалът за пробив. Било почти като по Конфуций: „Който е скочил най-далече, ще може да скочи още веднъж.“

Схоластиката на интелектуалците била в задънена улица, защото тя се разпаднала на много отделни дисциплини, които не разполагали с универсален речник, за да общуват помежду си. Впрочем почти същото се случва и с днешната наука. Разкъсват я многото дисциплини, които нямат връзка помежду си и нямат универсален речник. Изглежда, днес науката като форма на рационална организация на знанието повтаря съдбата на схоластиката.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Докато Лутер замерял дявола с мастилници, за пореден път открили Америка. Започва летоброенето на най-новия период в историята на цивилизацията.*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Прав сте, Андрей Александрович, Америка неведнъж са я откривали, дотам са стигали и финикийците, и египтяните, и викингите. Но откритието, направено по времето на Бош, е имало особено значение, защото то е фактор за икономическото развитие на Европа. Не можем да кажем дали Бош е оценил значението на това откритие; по-скоро не! Но след откриването на Америка империята на Карл V, бащата на Филип II, погълнала Мексико и част от Южна Америка. В Европа свършила епохата на Средновековието и с империята на Карл V започнал „дългият XVI в.“. През този век се случило нещо много важно, променило историята на Евразия и на света. В западния край на Евразия, на полуострова, наречен Европа, опрял в Атлантическия океан, се случила историческа мутация – родили се капитализмът и северноатлантическата система свят. До XVI в. Евразия е живяла с континентални цикли. През XVI в. се оформя северноатлантическата световна морска система, устремила се към океана; система, която заживява със собствен ритъм и която през XVII в. вече започва борба с Евразия в Западна Европа и на изток в Азия. Северна Атлантика се изтръгва от евразийския тип на развитие и оформя собствен, чиято персонификация е Англия; а Русия се превръща в персонификация на евразийския тип за развитие. През XVI в. развитието на европейския исторически субект се раздвоява: от една страна, е руското самодържавие, от друга, капиталът и държавата/*state*; от XVIII в. към тях ще се присъединят националните групи на гражданско съгласуване и управление и за Русия ще се появи ново издание на триглавия Змей Горьнин – само че не на изток, а на запад.

Като се връщам към империята на Карл V, ще спомена, че тя превъзхожда империята на Карл Велики. Но Карл V и неговият син Филип не успели да спечелят срещу холандците, а всъщност срещу съюза на капитала с „черната аристокрация“. Венеция и Генуа финансират и Карл V, и Филип II, и холандците. Това им било необходимо, за да не се превърне Испания в истински силна държава, а да зависи финансово от тях.

По-късно Венеция ще играе важна роля в подема на Англия. Обединяват се северният и южният капитал, холандците

с англичаните, като особено активна роля в това обединение има еврейският капитал. Така се ражда линията на търговския капитал, която се противопоставя на класическите монархии. Филип II не е такъв садист, какъвто го представя Шарл дьо Костер¹⁴. Негодници били холандските и английските търговци и пиратите.

Подобно преобръщане на смисъла е типичен пример за историческите лъжи, оклеветяването на средните векове, на Испания и на католиците. Откога ни разказват, че католиците изгаряли хора! Но изследванията през последните петдесет години доказват, че протестантите са изгорили много повече хора от католиците.

Протестантската склонност на англичаните и на холандците да фалшифицират се проявява първо в борбата срещу Испания, по-късно и във войната на Англия с Франция и накрая в борбата на англосаксонците с Русия и със Съветския съюз. И това психоисторическо информационно оръжие е рожба на „дългия XVI в.“.

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: *Впрочем картината на Бош „Градината на земните удоволствия“ е била собственост на испанския крал Филип II, окачена в двореца му. Може да се е опитвал по нея да разчете кода на световната история.*

АНДРЕЙ ФУРСОВ: Възможно е, но едва ли. Дори и да не вникваш в смисъла на тази картина, тя те пленява. Това трябва да прави голямото изкуство.

Мен ме впечатлява „Триумфът на смъртта“ на Брьогел Стари. Той също е видял нещо, почувствал го е. Те са особенни художници, нещо упорито пораждало у тях дискомфорт. Променяла се е епохата и те се сблъсквали с много неща, които чувствата им не можели да възприемат. Осезаемо, болезнено го усещали и се опитвали, доколкото са могли, да го изобразят.

¹⁴ Шарл Теодор Анри дьо Костер (1827–1873) – белгийски писател. Става дума за неговия роман „Тил Уленшпигел“ (1867) (Изток-Запад, С., 2017; превод Константин Константинов).

АНДРЕЙ ФЕФЕЛОВ: В „Триумфът на смъртта“ скелети нападат хора (популярен холивудски сюжет).

АНДРЕЙ ФУРСОВ: В нашето противопоставяне със Запада англосаксонците не бива да забравят, че в тяхното съзнание много важна роля има естетиката на смъртта и на жестокостта. Ще повтора: в руската народна приказка може да се разбереш със злото, да му се надсмееш, докато в традициите на Запада злото е абсолютен. Независимо дали в някоя западноевропейска приказка или Саурон на Джон Толкин, или пък Моби Дик в романа на Хърмън Мелвил: в тях злото е абсолютно и с него не е възможно да се договориш.

Когато човекът или обществото се подчиняват на злото, неговото абсолютизиране се превръща в непрекъснато деградиране според логиката „Щом са ни изгонили от рая, ще грешим колкото си искаме“. От 2015 г. в много области в Германия са отворени публични домове за зоофили (за радост на чудовищата на Бош)... Нещо ми подсказва, че приближава времето, когато Западна Европа, а по-късно и Северна Америка ще трябва да платят цената за тяхната „градина на насладите“; и тя ще бъде страшна. „Миграционната криза“ е нов тип военноеогеостратегическа операция. Африканците и арабите са същества, чужди на европейците, те нахлуват в техния някога уютен свят също като орките в страната на хобитите. Северноатлантиците с тяхната толерастия – педерастия – мултикултурастия тръгват по много ясен път, в края на който ги очакват „дръвник и секири“...¹⁵ Или още по-лошо – като в картините на Йеронимус Бош.

През 2012 г. Обама заяви в Лондон, че XXI в. е време, когато ще се раждат нови нации. В Западна Европа този процес вече е започнал и той по-скоро няма да прилича на „дългия XVI в.“, а на тъмните векове, на времето на Голямото преселение на народите през V–VII в. от новата ера. Тогава този микс предизвика подем в Западна Европа и на нейните народи, защото ги е обединявала една култура и – дори разделена, но една – религия.

¹⁵ „А в конце дороги той – плаха с топорами...“ – стих от песен на Владимир Висоцки.

Сега виждаме мигранти, които се стремят към Европа, хора с друга религия, от друга раса, друг етнос, у тях всичко е друго. И затова няма да има микс, няма да има подем, ще има упадък и месомелачка. Добър ден, Йеронимус Бош!

Свидетели сме на края на модерността, чиято кървава заря е било времето на Бош. Какво ще я смени? На мен като историк нещо ми подсказва, че то няма да е много апетитна и агресивна смесица от предходни епохи, които ще опитат да се промъкнат в нашия руски свят, и трябва да сме готови при цялото ни миролюбие да свием сурово вежди и да ги посрещнем директно, със секирата: от рамото чак до кръста.